FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT MARCO DARMON

fremsat den 9. marts 1988 *

Høje Domstol.

1. I denne præjudicielle sag rejses spørgsmålet om anvendelsen i tid af fællesskabsforordningerne om social sikring af vandrende arbejdstagere. Det skal i det væsentlige afgøres, om man, når der er tale om pensionsrettigheder fastsat inden 1. oktober 1972, da forordningerne nr. 3 og 4[1] blev ophævet, skal anvende bestemmelserne i disse to forordninger — som fortsat finder anvendelse, når der efter denne dato, som følge af en ændring i modtagerens personlige forhold, skal foretages en ny beregning af pensionsrettighederne — eller om det derimod er forordningerne nr. 1408/71[2] og nr. 574/72[3], der finder anvendelse.

2. Det præjudicielle spørgsmål er blevet rejst under en sag anlagt af Mario Viva, vandrende italiensk arbejdstager, mod Fonds national de retraite des ouvriers mineurs (herefter benævnt »FNROM«). Viva har opppebåret følgende ydelser:

— siden 1. juni 1963, en italiensk proratarisk invalidepension i henhold til forordningerne nr. 3 og 4,

— siden 1. august 1963, en belgisk invalidepension til »ægtefællesats«, som er nedsat i henhold til de nationale antikumulationsregler.

Ifølge artikel 94, stk. 5, i forordning nr. 1408/71 kan vandrende arbejdstagere, der har fået tildelt pension før forordningens ikrafttræden, anmode om, at deres rettigheder tages op til revision under hensyntagen til de nye bestemmelser. Viva anvendte ikke denne mulighed. Da hans hustru afgik ved døden den 2. november 1983, foretog FNROM på eget initiativ en ny beregning af den belgiske invalidepension, idet satsen for enlige nu blev anvendt. Da Viva ikke havde indgivet en anmodning i henhold til artikel 94, stk. 5, fandt FNROM, at forordningerne nr. 3 og 4 fortsat skulle anvendes. Viva har ikke anfægtet anvendelsen af satsen for enlige, men har gjort gældende, at FNROM, for så vidt angår sammenlægning af ydelserne, var forpligtet til at anvende de regler, der gjaldt på det tidspunkt, da FNROM på eget initiativ foretog en ny beregning af hans rettigheder som følge af ændringen i hans personlige forhold, nemlig bestemmelserne i forordningerne nr. 1408/71 og nr. 574/72.

3. Som den forelæggende ret har bemærket vedrørende anvendelsen i tid af disse to forordninger, giver artikel 94, stk. 5, udtrykkeligt mulighed for, at modtageren af ydelser kan indgive en anmodning om revision af sine rettigheder, mens der ikke udtrykkeligt gives mulighed for revision ex officio som følge af en ændring i rettighedshaverens personlige forhold. Jeg mener imidlertid, at de to forordninger, der har været i kraft si-

* Oversat fra fransk.

1 — JO 30 af 16.12.1958, s. 561 til 597. JO 62 af 20.4.1963, s. 1314.

2 — Forordning nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet (EFT 1971 II, s. 66).

3 — Af 21. marts 1972 om regler til gennemførelse af forordning (EØF) nr. 1408/71 (EFT 1972 I, s. 149).

den 1972, og de regler, der allerede er udstukket i Domstolens praksis, indeholder tilstrækkelige momenter for at kunne besvare den nationale rets spørgsmål.

4. Indledningsvis skal jeg ikke undlade i lighed med Kommissionen at bemærke, at der består en vis lighed mellem de faktiske omstændigheder i den her foreliggende sag og i den sag, der danner grundlaget for Domstolens første Sinatra-dom [4].

5. Domstolen fastslog i denne dom, at artikel 46 i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse i tilfælde, hvor en belgisk invalidepension for grubeminearbejdere — fastsat før ophævelsen af forordningerne nr. 3 og 4 og før forordning nr. 1408/71's ikrafttræden til »ægtefællesats« i henhold til belgisk ret — efter sidstnævnte forordnings ikrafttræden blev ændret ved anvendelse af satsen for enlige i henhold til samme ret, fordi pensionistens hustru havde erhvervsmæssig beskæftigelse.

6. I den foreliggende sag skal Domstolen tage stilling til spørgsmålet, om artikel 46 i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse, når en invalidepension for grubeminearbejdere — fastsat inden ophævelsen af forordningerne nr. 3 og 4 og før forordning nr. 1408/71's ikrafttræden til »ægtefællesats« — efter sidstnævnte forordnings ikrafttræden ændres ved anvendelse af satsen for enlige, fordi pensionistens hustru er afgået ved døden.

7. Den her foretagne sammenligning må i sig selv være tilstrækkelig til at overbevise Domstolen om, at det her forelagte spørgsmål allerede indirekte er afgjort ved Sinatra-dommen. En juridisk gennemgang vil yderligere styrke denne opfattelse.

8. Det af FNROM indtagne standpunkt, hvorefter forordningerne nr. 3 og 4, der blev ophævet den 1. oktober 1972, skal anvendes i tilfælde af ændringer, der efter dette tidspunkt påvirker en invalidepensionists forhold, støttes i virkeligheden på en uholdbar modsætningsslutning.

9. FNROM fandt nemlig, at forordningerne nr. 3 og 4, skønt de udtrykkeligt er blevet ophævet i henhold til artikel 100 i forordning nr. 1408/71, fortsat regulerer pensioner, fastsat før forordningerne blev ophævet; FNROM henviste her til artikel 94, stk. 5, i forordning nr. 1408/71, som bestemmer: De »rettigheder, der tilkommer personer, som før den 1. oktober 1972... har fået tillagt en pension eller rente, kan efter den pågældendes anmodning tages op til revision under hensyntagen til denne forordnings bestemmelser«. Hvis det udtrykkeligt forlanges, at modtageren af en pension fastsat inden den 1. oktober 1972 skal indgive en anmodning for at få pensionen revideret under hensyntagen til bestemmelserne i forordning nr. 1408/71, kan man ifølge FNROM heraf slutte, at den ændring, der påvirker pensionen, ikke kan give anledning til anvendelse af forordning nr. 1408/71, såfremt der ikke udtrykkeligt anmodes herom, og at man derfor skal anvende forordningerne nr. 3 og 4, der gjaldt på tidspunktet for fastsættelsen af pensionen.

10. Ved en sådan fortolkning gør man imidlertid en undtagelse til en regel. Ifølge artikel 94, stk. 5, har modtageren af en pension fastsat inden den 1. oktober 1972 mulighed for — blot ved at anmode herom — at få sine rettigheder revideret under hen-

4 — Dom af 2. februar 1982, 7/81, Sml. s. 137.

ynstagen til bestemmelserne i forordning nr. 1408/71, dvs. bestemmelser, som principielt ikke finder anvendelse. Artikel 94, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 siger nemlig, at forordningen »begrunder ikke ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for den 1. oktober 1972«. Fællesskabslovgiver har her konsekvent gennemført det princip, Domstolen fastlagde i dommen af 5. maj 1977 i Jansen-sagen [5], hvorefter en ny bestemmelse i en fællesskabsforordning — in casu artikel 10, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 — ikke kan udvides til at omfatte omstændigheder, der ligger uden for forordningens anvendelsesperiode. Artikel 94, stk. 5, fraviger det i stk. 1 fastlagte princip, idet den giver mulighed for på simpel anmodning at påberåbe sig bestemmelserne i den nye forordning, selv om der ikke efter forordningens ikrafttræden er indtrådt nye objektive omstændigheder. Ændringer i pensionen, der beror på begivenheder indtrådt efter forordning nr. 1408/71's ikrafttræden, giver derimod normalt ret til anvendelse af dennes bestemmelser, jfr. det »almindelig anerkendte princip«, der udtrykkeligt er nævnt i Domstolens dom af 15. februar 1978 i Bauche-sagen [6], hvorefter ændringslove, »for så vidt ikke andet er bestemt, [finder] anvendelse på de fremtidige virkninger af faktiske omstændigheder, som er opstået under de gamle regler«.

11. Hverken særlige EF-overgangsregler, ud over de allerede omtalte, på det for sagen relevante område eller Sinatra-dommen kan anføres til støtte for den opfattelse, at de klassiske principper for den tidsmæssige lovanvendelse kan sættes ud af spil i den foreliggende sag.

12. Når sikringsbegivenheden indtræder forud for den 1. oktober 1972, og når fastsættelsen af ydelsen endnu ikke er sket inden denne dato, foreskriver gennemførelsesforordningen nr. 574/72 — under hensyntagen til artikel 94, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 — en dobbelt fastsættelse af ydelsen i overensstemmelse med reglerne

— i forordning nr. 3 eller i overenskomster, der var i kraft mellem de pågældende medlemsstater indtil den 1. oktober 1972, og

— i forordning nr. 1408/71, for så vidt angår tiden efter den 1. oktober 1972.

Disse særlige bestemmelser finder ikke anvendelse på den situation, der ligger til grund for det præjudicielle spørgsmål, og hvor pensionen, som faktisk blev fastsat inden den 1. oktober 1972, er påvirket af en begivenhed, der ændrer pensionistens civilstand, og som er indtrådt efter den 1. oktober 1972. Rent juridisk kan det imidlertid fastslås, at bestemmelserne ikke principielt tilsigter at forlænge virkningerne af den gamle forordning ud over den 1. oktober 1972, da en sådan forlængelse kun gælder i undtagelsestilfælde, jfr. artikel 118, stk. 1, sidste afsnit, for at sikre, at pensionisten fortsat modtager det højeste beløb.

13. Men endnu engang fremgår det efter min opfattelse navnlig klart af Sinatra-dommen, at forordning nr. 1408/71 skal anvendes på ændringer i en situation, der oprindelig har givet anledning til fastsættelse af en pension inden forordningens ikrafttræden. Domstolen fandt, at anvendelsen, i henhold til en afgørelse af juni 1976, af en sats for enlige på en invalidepension, der

5 — 104/76, Sml. 1977, s. 829.

6 — 96/77, Sml. 1978, s. 383.

oprindelig — i henhold til en afgørelse af 10. maj 1971 — var beregnet på grundlag af satsen for gifte med virkning fra 1. april 1971, nødvendigvis måtte indebære en »ny beregning i henhold til bestemmelserne i artikel 46 i forordning nr. 1408/71«.

14. Den uenighed for den nationale ret, der gav anledning til anmodningen om en præjudiciel afgørelse, drejede sig netop om, hvorvidt Mario Viva, som følge af ændringen i hans personlige forhold, kunne kræve anvendelse af artikel 46 i forordning nr. 1408/71, hvorefter der skal foretages en sammenligning mellem den nationale ordning, på den ene side, og ordningen med sammenlægning og forholdsmæssige ydelser, på den anden side, for at kunne afgøre, hvilken af de to ordninger der er mest fordelagtig. Jeg mener derfor, at Domstolen ved besvarelsen af det af cour du travail de Mons forelagte spørgsmål må tage udgangspunkt i de principper, der ligger til grund for den første Sinatra-dom.

15. Jeg skal herefter sammenfattende foreslå, at de præjudicielle spørgsmål besvares således:

»En ny beregning i overensstemmelse med artikel 46 i forordning nr. 1408/71 er nødvendig, såfremt den invalidepension, som en medlemsstat, på grundlag af en sats for gifte, har fastsat inden forordningens ikrafttræden, ændres ved anvendelse af satsen for enlige som følge af en begivenhed, der indtræder efter denne dato, og som påvirker den forsikredes personlige forhold.«